

Biskop Tor Singaas, tale ved nyttårmottagelse, 23. januar 2017:

Velsignet nytt år! Vel møtt alle sammen!

Dette er 8. gangen vi har nyttårmottagelsen med samling først i Erkebispegården for deretter å gå over i Nidarosdomen. Her fornemmer vi «helligstedets» kraft. Nidarosdomen og Erkebispegården bærer med seg en kristen spiritualitet som er unik her til lands. Det gjør noe med oss å være her.

Det er steiner som taler, glassmalerier som synger, spir, hvelv, søyler som løfter oss og forteller om menneskets enorme skaperevner. I katedralen er hele universet drømt og tenkt inn i stein og glass. Her er trær, blomster, dyr, mennesker, - himmelhvelving. Og under oss er dypet, gravene med påminnelsen; «memento mori; husk at du skal dø». Vi trenger evangeliet, det glade budskapet; - Med Jesus Kristus har Gud sprengt dødens makt. I graven hviler vi i Guds hånd. Graven er «Gudshånda».

«Steinene vil rope, - om dere tier», sa Mesteren; - det vil skje, dersom vi fortier evangeliet. I denne katedralen fortelles hele tiden de århundregamle store fortellingene om Gud og menneske - hogget i stein og formet i glass, som flammer opp i vidunderlige farger som når Skaperen tenner lyset om morgenen.

Katedralen er en gave til oss.

Og vi undrer oss; Hvem er du **Gud**, som har skapt mennesker som kan utrette noe så ufattelig i all sin mangfold. Hvor glad må ikke du være i det vakre, skjønne, fargerike - mangfoldet - fra mikrokosmos til det uendelige makrokosmos. Et stort og ufattelig mysterium. For du **Gud** er og i smerten, lidelsen, intetheten som Jesus Kristus, vårt medmenneske i Gud. Du har risset korsmerket over alt det skapte. Lidelsestegnet. Et mysterium i møte med ondskapen. Denne katedralen, med sin form og i sine grunnmurer, er tegn på at Gud har korsmerket jorden. Vi ser her at den korsfestede, men seirende Kristus over oktogonbuen, - er i ferd med å få kronen av engelen der han henger på korset, midt i menneskehetens dødsangst og fortvilelse. Med Jesus Kristus vil livet seire over døden. Det er Guds løfte til en skjelvende menneskehet.

Nidarosdomen. Et ikon for Den norske kirke

Nidarosdomen er det viktigste symbol – ikonet - for Den norske kirke. Den er et samlende symbol for en fri folkekirke med nær på 3,8 millioner mennesker, som i det offentlige rom trenger et synlig tegn på kirkens ytre skikkelse. Bevisstheten om dette må forsterkes fram imot 1000- årsjubileet i 2030. Vi lever i en tid med oppmerksomhet mot «helligsteder» - «ladede steder». Stedet har betydning for det som skjer i livet. Sted og fortelling hører sammen. En må tilbake der det skjedde. I november i fjor gjorde arkeologer ledet av prosjektleder Anna Petersen, et sensasjonelt funn vi i dag ikke fullt ut kan se rekkevidden av. Fundamentet til Klemenskirka, bak Folkebiblioteket, ble oppdaget. Kirka hvor Olav den helliges kiste, Olavsskrinet ble plassert i 1031, året etter slaget på Stiklestad. Dette åpner utvilsomt opp for et nytt viktig «helligsted» i byen.

Det er jubileumsår for reformasjonen. Vi lutheranere trenger å tenke nytt, og noen langt lengre og dypere tanker om betydningen av helligstedet og dets kraft. Vi har et uforløst forhold til «helligsteder». Vår tenkning bla. knyttet til vår forholdsvis nye pilegrimsteologi kan sette oss videre på sporet i arbeidet med dette viktige teologiske spørsmål for vår kirke.

Den norske kirkes symbolledelse med preses og Kirkemøte **må** skje fra dette stedet, slik det har vært de senere år. Det er for meg særdeles gledelig.

Nå om få dager samles Kirkemøtet på nytt her i Trondheim. Da skal reformasjonsjubileet innledes og den endrede relasjonen mellom stat og kirke markeres. Da vil også vigselsliturgien som åpner opp for vigsel av likekjønnede par etter all sannsynlighet bli vedtatt. En meget stor og gledelig begivenhet vil dette være. Aller mest for de som er berørt av det i sitt eget liv - de homofile. Nå er det viktig at vi får etablert gode ordninger for vår vigselssaksis både for homofile og heterofile som er respektfull og verdig, og som vil skape ro om vigselssaken i framtida.

Fri folkekirke – Virksomhetsoverdragelsen 01.01.2017

Den norske kirke er nå **en fri folkekirke** med kirkelige organer i alle ledd som beslutter og bestemmer i kirkens saker.

1.1.2017 skjedde virksomhetsoverdragelsen.

Det har vært en særdeles krevende prosess. Ufattelig mange detaljer skulle på plass for at kirkeorganisasjonen skulle være operativ fra årsskiftet i alle ledd.

Jeg vil først takke alle kirkelig ansatte i bispedømmet for at de ville være med over, for det var ikke selvsagt. Takk til prester, proster og tilsatte ved bispedømmeadministrasjonen. 2016 var et enorm lagarbeid. Jeg vil først og fremst takke stiftsdirektør Gunn Karlsaune og staben ved bispedømmekontoret som har gjort et formidabelt arbeid. Flere av våre tilsatte har også vært engasjert sentralt med sin spisskompetanse. Takk til prostene som har lagt ned mye arbeid for at den enkelte prest skulle oppleve at overgangen til ny virksomhet var forutsigbar og trygg.

Takk også til Kirkerådet ved direktør Jens Petter Johnsen med de mange medarbeidere som har ledet arbeidet sentralt på en forbilledlig måte. Likeså preses Helga Haugland Byfuglien

som gjennom ledelsen av Bispemøtet har tatt del i dette arbeidet. Dette har vært tidenes overgang til noe nytt rent ordningsmessig for Den norske kirke, - kanskje den største siden Reformasjonen.

Det har vært spennende nå ved årsskiftet når de gamle departementale bryterne skulle slås av og de nye skulle kobles inn. Ville lyset forbli påskrudd? Da var nesten som da vi passerte årstusenskiftet, spenningen som da lå i lufta. Ville alle de digitale systemene forstå overgangen?

Og det meldes; En vellykket overgang. Alt fungerer, stort sett. Nå er det en intens tid for opplæring i nye systemer.

Det viktigste for meg, og mange med meg, er at kirkefolk av alle slag skal møte den samme kirka nå i 2017!

Og det tror jeg vi i fellesskap makter.

Jeg har videre 2 hovedtema jeg vil vektlegge i denne nyttårstalen;

- 1. Reformasjonsjubileet 2017**
- 2. Samefolkets dag, 06.02.2017 – 100 årsjubileum.**

Reformasjonsjubileet 2017

Samme år som den store virksomhetsoverdragelsen skjer, feirer vi altså 500-årsjubileet for Reformasjonen. Et interessant og viktig sammenfall.

Martin Luther offentliggjorde i 1517 sine 95 teser mot avlatshandelen; «mennesket er ikke til salgs».

Det ble starten på reformasjonen – som førte til omfattende endringer i kirke og samfunnsliv. Reformasjonen kom imidlertid til Danmark/Norge først 20 år etter i 1536/37.

2017 vil bli markert av lutherske kirker verden over, - også av andre kirkesamfunn. Jubileet gir anledning til fornyet oppmerksomhet om det sentrale i kristen tro, og om hvilken betydning lutherdommen/protestantismen har hatt – og fortsatt har – i det norske samfunnet. Reformasjonen har i 500 år hatt enorm betydning for kirken, kulturlivet og samfunnslivet for øvrig.

Reformasjonen kom ikke som lyn fra klar himmel. En mangeårig prosess pågikk etter at Martin Luther slo opp sine teser angivelig på kirkedøra i Wittenberg, og til splittelsen var et faktum. Men uroen i kirken hadde startet lenge før Luther. Det var nå enkeltmennesket som trådte ut av kollektivet. Med seinmiddelalderen kom overgangen til en ny forståelse av det enkelte menneskes ansvar for sitt eget liv uavhengig av kollektivet, fellesskapet. Det var starten på det vi holder for selvsagt i dag; - det enkelte menneskes ansvar for sitt eget liv.

Martin Luther stod fram på vegne av seg selv med sin samvittighet. I dag er det interessant å merke at mennesket likevel etterspør på hvilken måte kollektivet igjen kan gi beskyttelse for det enkelte menneske.

Kirka må alltid reformeres. I ordningene. Men også i sitt arbeid med teologien i møte med livet. En vilje til å gå inn i Bibelens tekster på nytt i møtet med menneskelivet, fordi bibelordene ikke er hogget i stein - på steintavler. De de møter kjøtt og blod, levd liv som søker etter kjærlighetens budskap.

Kirka må ikke stivne til!

«Ecclesia semper reformanda est» ble formulert første gang av teologen Karl Barth i 1947. Dette var en reaksjon på den kirkelige rystelse etter Den andre verdenskrig, særlig i Tyskland. Det var behov for en reformasjon av kirken.

Kirka skal leve tett på livet til folk, - slik Kristus gjorde. Da utfordres vår teologi; læren om Gud; Det grunnleggende spørsmålet for mennesket; Hvem er du Gud, som har skjult deg? - Vi fornemmer det hellige skjult i det alminnelige. - den sterkeste kraft i tilværelsen er kjærligheten! Våger vi å tro det,- og ta sjansen på å leve etter det?

«Reformasjonsjubileet vil forhåpentligvis avspeiles i markeringer som favner vidt i kreativitet og et mangfold av kulturuttrykk, og som stimulerer til både akademisk og folkelig refleksjon og nytenkning. Refleksjon omkring reformasjonen og lutherdommens kjerne kan bringe viktige perspektiver inn i arbeidet med fornyelsen av Den norske kirke og dens oppdrag»

Slik innleder komiteen for Reformasjonsjubileet i Nidaros ved sin leder, prost Brita Hardeberg, i sitt utmerkede ressurshefte for markeringen av reformasjonsjubileet her i Nidaros bispedømme.

På selve Reformasjonsdagen 31.okt. 2017, holdes festgudstjenesten her i Nidarosdomen med Kongen tilstede.

I Nidaros bispedømme legges det opp til lokale makeringer i menighetene. I mange år allerede har reformasjonsjubileet i Nidaros blitt forberedt med Ørland og Austrått som sentrum, med sokneprest Ola Garli som kreativ inspirator. De årlige reformasjonsseminarene siden 2009 har vært viktige fagseminar. Ørland kommune, Ørland menighet og Nidaros bispedømme har gått sammen om dette arbeidet. En kilde til inspirasjon for fantasi og tanke har vært fortellingene om fru Inger til Austrått, enkeltmennesket som trådte ut av kollektivet og trosset erkebiskop Olav Engelbrektsson og kirkemakten i ord og tanke. Dette møtet er dramatisk kunstnerisk fremstilt i Edvard Hoem og Henning Sommero sin opera; «Olav Engelbrektsson» på Steinvikholmen. Miljøet på Ørlandet og Austrått har vært viktig i vår forberedelse av reformasjonsmarkeringen i bispedømmet. Så en stor takk til sokneprest Ola Garli og hans mange medarbeidere på Ørland.

Hovedtema for reformasjonsmarkeringen i lutherske kirker i alle verdensdeler i 2017 er «**Nåde**». Konkretisert ved tre undertema; «**Frelsen er ikke til salgs**», «**Mennesker er ikke til salgs**», «**Skaperverket er ikke til salgs**».

Livet har jeg fått av en Annen. Av Gud. Det er gratis – av nåde

a) «**Frelsen er ikke til salgs**»

Martin Luther kjempet seg fram til frihet i møte med Gud. Den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus hadde åpnet veien helt fram til Guds ansikt for ham. Alt var gratis. Han var

Guds barn. Mange leter etter nåde i livet i dag - å motta livet uten betingelser - gratis. Er det virkelig mulig? For det er krav, krav, krav. De unge kalles «Generasjon prestasjon. Mange lever under stort forventningspress - fra seg selv og sine omgivelser. De sosiale mediene innbyr til hele tiden å bli sett - vise sitt ansikt. **Dét** er slitsomt det.

Hvem er du når du ikke blir sett – av andre. Hvor finnes hvile i livet - medmennesker som blir og blir likevel – når du forventer at de går, for de orker ikke mer av meg.

Dette er Kristi spor i verden. Og hvor finnes en Gud som gir hvile fra alle krav - hvor det er nåde - hvor jeg får livet gratis - hvor jeg kan leve uten å måtte gi noe tilbake som gjenytelse? Livet kommer til meg ubedt - en ny framtid rekkes meg uavbrutt av **ÉN** utenfor meg. Jeg fortsetter å få nye muligheter hele tiden. Mange av oss strever med å ta imot dette gratis - uten å måtte gi noe tilbake som gjenytelse.

Gud vender sitt ansikt mot meg fylt av kjærlighet, glede, forventning og skaperdrømmer - som er knyttet til meg? Er det mulig å tro slik om Gud? Er dette mitt bilde av Gud?

Dette bildet av Gud ble åpenbart, avslørt da Jesus Kristus kom til jord; Livet er en gave, - uten krav om gjenytelse.

Kirka møter den som leter etter en mening med livet, på leting etter en vei til fred og forsoning - lindring mot fysiske og åndelige sår - mennesker som engster seg og lider - som ber om å bli tatt imot og ikke skjøvet bort - de fattige - de som sitter i fengsel, - de prostituerte - de rådville - de som befinner seg langt borte fra troen - de homofile - de mennesker som samlivet har gått i stykker for. Kirka skal gi melding om sporene etter Gud, uroen som Jesus Kristus etterlater seg. Kirka skal og bekrefte mennesker som kjenner på mot og glede i livet, som er gudstegn til oss.

***La oss reise oss og syng Martin Luthers mektige
reformasjonssalme; «Vår Gud han er så fast en
borg.»***

b) «Mennesket ikke til salg».

Det pågår en kontinuerlig kamp for menneskeverdet. Grunnleggende skjer det i møtet med hverandre. At vi møter hverandre med verdighet, - at vi enser at ethvert menneske er medsendt en hellighet som beskyttelse av sin Skaper. At vi utfordres til å bøye oss ned for å samtale med barnet i barnets ansiktshøyde - likeså tiggeren - i tiggerens ansiktshøyde. Det skjer noe med meg når jeg gjør det. Det gjør også noe med meg når «jeg blir sett ned på».

I 2016 hadde jeg gjestfrihet som tema;

Mange av de som banket på vår dør i 2016 har nok opplevd å møte en lukket dør. Asylanter - enslige mindreårige flyktninger barn som er blitt sporløst borte. En voldsom utfordring, da vi aner at barn er til salg til mennesker som misbruker barn.

Kristne og humanistiske verdier har til alle tider blitt utfordret. Kirke og samfunn vil derfor alltid trenge mennesker som med mot og klarsyn, er en tydelig stemme i kampen for menneskeverd, for de krenkede, de marginaliserte og de minste.

Innsettelsen av president Donald Trump i USA sist fredag, - hans tale og forløpet med en opprivende valgkamp som i høy grad handlet om kristne verdier, gir grunn til bekymring. For

presidentens fortolkning av det kristne opplever jeg som dypt problematisk. Dette til tross for sterk aktiv medvirkning fra forskjellige kristne kirkesamfunn under innsettelsesseremonien. Mange er vi som er avventende til den nye presidentens politikk, og vil følge den med et årvåkent blikk.

1. februar 2017 er det 75 år siden domprost Arne Fjellbus dramatiske protest mot Quislings totalitære nazistyre.

Søndag 1. februar 1942 ønsket nazistyret å markere Vidkun Quislings innsettelse som ministerpresident på Akershus ved menighetens gudstjeneste i Nidarosdomen. Domprost Arne Fjellbus protest, mot og klarsyn var avgjørende som opptakt til at kirkekampen i Norge tok en endegyldig vending.

Arne Fjellbus motstand og protest førte til at han ble avsatt som domprost. Forholdet mellom kirken og nazistyret var allerede sterkt betent. Avsettelsen ble slik den utløsende faktor for kirkens brudd med NS-myndighetene. 24. februar 1942 nedla først biskopene og senere 645 av 699 prester i offentlig stilling, sine embeter som statens embetsmenn.

Nidaros bispedømmeråd har vedtatt å opprette biskop Arne Fjellbus kirke- og samfunnspris for å hedre hans minne, hans mot og klarsyn i møte med en totalitær ideologi og en brutal og hensynsløs statsmakt. Samtidig skal prisen få minne oss om at de verdier som har formet vårt samfunn, bare kan sikres og bevares gjennom vedvarende engasjement, våkenhet og modig forsvar. Med Biskop Arne Fjellbus kirke- og samfunnspris ønsker bispedømmerådet å gi heder og anerkjennelse til stemmer og personer som i dagens debatt og samfunnsliv, har vist og viser noe av det samme mot og klarsyn som biskop Fjellbu - mot til nødvendig maktkritikk for slik å gi oppmerksomhet til og fremme bevisstgjøring rundt grunnleggende kristne og humanistiske verdier i kirke og samfunn.

Når vi ser oss tilbake, må vi erkjenne at kirken burde stått for andre verdier og synliggjort andre holdninger i etterkrigstidens forhold til krigsbarna og NS-barna. Det er absolutt på sin plass å beklage den behandlingen disse ble utsatt for både i lokalsamfunn og på riksplann. Det samme vil samene og de reisende, kvinner og homofile kunne hevde.

En kirke som bærer Martin Luthers navn, må erkjenne at også arven etter Martin Luther inneholder mye som burde vært ugjort og usagt. Dette er det viktig å erkjenne samtidig som vi verdsetter det som var umistelig verdifullt, visjonært og modig. Vi må erkjenne og beklage når det er på sin plass. Slik kan vi bidra til forsoning og til at det som kaller på en uforbeholden unnskyldning ikke får overskygge det som er verdifullt og viktig.

Prisen vil bli delt ut hvert 3. år; første gang sannsynligvis under Olsok 2017. Og med prisen vil følge et kunstverk av billedkunstneren Håkon Bleken. En stor takk til Håkon Bleken for dette.

c) *«Skaperverket ikke til salgs»*

*DU LEVER (Hans Børli) Du
rusler gjennom skogen, med
sol på hendene dine som
varmen av blyge kjærtegn. Da*

*trår du på en kongle på stien,
kjenner det mjuke trykket av
den gjennom sålen på skoen
din. En liten hendelse, så
liten at den nesten er
ingenting. Men vær hos den
med hele ditt menneske.
For det hender deg på Jorden dette.
Du lever. Lever.*

En følsomhet for livet, for menneskene, for bien, tordivelen og humla, for trærne, hvitveisen, linerla og torsken. Livet er nåde. Det er en gave fra Skaperen. Det er ikke til salgs. Vi må verne om det.

I ærefrykt for den minste i det skapte, øves vi til ærbødighet for storheten i skaperverket.

Hvem er du, Gud, som ser til mennesket.

Du har skjenket oss livet.

Kampen for vår sårende jord, klimakampen må sterkt intensiveres de kommende år. For det står om våre barns framtid på jorda.

Samefolkets dag 6. februar 2017

Vi har vært to folk som lever sammen i dette landet. Det har vi gjort til alle tider. Ett av folkene har lagt spor etter seg, mange spor. Det andre folket har ikke satt spor. Og det har de fått lide for. Det samiske folket har vært nødt til mange steder å argumentere for, og bevise sin bruksrett til fjell, vidder og beiteområder for rein som de har levd av i århundrer. De har kjempet for rett til eget språk og kultur, tro og spiritualitet. Kirka har vært medansvarlig i undertrykkelsen av det samiske. Synlig samisk kunst, kultur og trospraksis har omtrent vært fraværende i våre kirker.

Som biskop i Nidaros har samarbeidet med Saemien Åålmegeaerie (Samisk menighetsråd i sørsamisk område) og prest for samene, vært særdeles meningsfullt, givende og utfordrende. I møte med det rike og mangfoldige samiske trosuttrykk er et nytt spirituetelt rom åpnet opp hos meg, som har beriket min Kristustro. I Nidaros bispedømme har vi utviklet en bevissthet om at det er alle menigheters ansvar å gi godt rom og synlighet for det samiske. Det er en målsetting at også velsignelsen på sørsamisk blir brukt i gudstjenester i alle menigheter. Det flagges alltid med det samiske flagget sammen med det norske når det flagges ved Nidaros domkirke. Dette for å markere at i vårt land lever to folk sammen.

På **Samefolkets dag, 6. februar 2017** innvies «**et alter med samisk utsmykning**» i Nidaros domkirke. Det er en stor historisk begivenhet og en særdeles viktig symbolhandling som fortjener stor oppmerksomhet.

Alteret er laget av kunstneren Folke Fjällström. Samenes offentlige synlige nærvær i Nidaros domkirke i form av kunstneriske uttrykk eller inventar, har vært fraværende. Det er ingen tvil om at samefolket har hatt en sterk opplevelse av at de er blitt holdt utenfor i

nasjonalhelligdommen helt opp til våre dager. Nidarosdomen har ikke vist at det er to folk som gjennom århundrene har levd side om side i dette landet. Samefolket har opplevd at ens eget språk, kultur, levesett og religiøse uttrykk er blitt holdt nede og undertrykt.

Når alteret med samisk utsmykning innvies i Nidarosdomen 6.februar 2017, er dette et vedvarende offisielt tegn på at samefolket har sin selvsagte plass i katedralen. Først da er Nidaros domkirke for alvor blitt «en nasjonalhelligdom» også for samefolket. Dette vil være en viktig oppreisning. Alteret vil være et sted for forsoning. Den norske kirke vil på denne måten gjeninnsette det samiske folk i Nidaros domkirke ved å gi dette et synlig uttrykk med et eget alter. Innvielsen av «Samisk alter» vil være noe av det mest betydningsfulle som har skjedd i Nidaros domkirke på mange ti-år. Et helt folk inntar «Nasjonalhelligdommen» for første gang på mange hundre år. Et folk som nå endelig «kommer hjem».

Vi håper mange gleder seg over denne store begivenheten, - og støtter den med sitt nærvær i Nidaros domkirke når dette skjer.

Jesus Kristus – Guds Sønn – vårt medmenneske i Gud

GUDS HAND (Hans Børli)

*Mitt avsides lille liv: En
fyrstikkflamme som blafrer
skremt inne i hulhanda til Gud
i verdens blåsende netter. Ja, i
det redde skjæret av meg sjøl
har jeg sett innsida av Guds
hand. Den var hard og ru,
slitt
lik handa til en bureiser som
står ved åkeren sin en kveld
og knuser et havrekorn for å
se om margin er god.*

En Gud som holder oss i hulhånda si. En Gud som lever tett på livet til folk. Det var den inkarnerte Kristus, som ble menneske, korsfestet, som ble merket av menneskenes liv. En avmechtig Gud, som seiret ved å gi sitt liv for menneskeheten - en Gud som vil ha hele sin skapning tilbake.

Vi er en kirke som lever tett på livet til folk, som søker den skjelvende kjærligheten, Guds kjærlighet i Jesus Kristus.

Jesus Kristus er vårt håp – han er tegnet på hvor høyt Gud elsker oss mennesker. Han er vårt medmenneske i Gud.

Til ære for Faderen og Sønnen og den hellige ånd som var og er og blir en sann Gud fra evighet til evighet. Amen.